

Л. М. ОВДІЙЧУК,
кандидат пед. наук, доцент,
Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА» ЗА КРЕДИТНО-MOДУЛЬНОЮ СИСТЕМОЮ НАВЧАННЯ У ВНЗ

Анотація

У статті йдеться про особливості викладання курсу «Дитяча література»; розкрито основи укладання підручника для студентів філологічних факультетів з означеного курсу та специфіку організації лекційних, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи за кредитно-модульною системою навчання у ВНЗ.

Аннотация

В статье речь идет об особенностях преподавания курса «Детская литература»; раскрыто основы создания учебника для студентов филологических факультетов указанного курса и специфику организации лекционных, практических занятий, самостоятельной и индивидуальной работы за кредитно-модульной системой обучения в высших учебных заведениях.

Annotation

In the article the question is features of teaching of the course «Child's literature»; bases of conclusion of textbook for the students of philological faculties from the noted course and specific of organization of lecture, practical employments, independent and individual work are exposed after the credit-module system of studies at The Higher Educational Establishment.

Початок ХХІ століття характеризуються інноваційними змінами у системі вищої освіти України Вони зумовлені орієнтацією нашої держави на фундаментальні цінності загальносвітової культури. Відповідно до нормативних документів, які регулюють сферу вищої освіти в зв'язку з Болонським процесом, запроваджена кредитно-модульна технологія навчання у ВНЗ. Її мета - подальша гуманізація і демократизація навчального процесу; організація найбільш ра-

ціонального та ефективного засвоєння визначених знань з максимальним використанням індивідуально-групових форм навчання; стимулювання студентів до систематичної навчальної праці через вільний вибір навчальних дисциплін для самостійного вивчення, створення якнайсприятливіших умов для якомога повнішого засвоєння студентами навчального матеріалу; організація модульного контролю і перетворення його в дійовий механізм управлінського процесу.

Курс «Дитяча література» введений до університетських програм для спеціальностей «Українська мова та література», «Зарубіжна література» на початку 90-их років із цілком практичних причин: для засвоєння фактичних знань пропедевтичного курсу літератури, яка вивчається у загальноосвітніх школах у 5-8 класах.

Відсутність підручника з курсу «Дитяча література» та пов'язані з цим труднощі і проблеми, а також впровадження кредитно-модульної системи навчання в МЕГУ ім. акад. С. Дем'янчука [4], спонукали авторку статті до роботи над укладанням лекційних матеріалів, розробки практичних занять, завдань для самостійної та індивідуальної роботи, тестів, контрольних робіт відповідно до вимог зазначеної вище системи навчання.

Мета цієї статті - визначити особливості викладання курсу «Дитяча література» за модульно-рейтинговою системою навчання у ВНЗ.

Завдання, які ставимо перед собою:

- 1) окреслити структуру модульного курсу з означеної дисципліни;
- 2) розкрити основи укладання підручника з курсу «Дитяча література» для студентів філологічних факультетів ВНЗ;
- 3) визначити особливості організації лекційних, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів з курсу.

Дитяча література як навчальна дисципліна вивчається на 1 курсі на філологічних факультетах у першому семестрі. Загальна кількість годин - 54. З них для лекційного опрацювання - 22 год., для практичних занять - 6 годин, для самостійної роботи - 26 годин. Кількість кредитів за ECTS - один, два змістових модулі. До посібника увійшли матеріали до лекцій, практичних занять, завдання для самостійного опанування курсу, індивідуальні завдання, тести до кожного тематичного модуля. Змістові модулі завершуються виконанням модуль-

них контрольних робіт, які також включені у посібник.

Об'єктом вивчення цього курсу є процес становлення і розвитку зарубіжної та української дитячої літератури. **Предметом** курсу є тексти творів дитячої літератури. В основу авторського курсу покладено нині діючі програми «Українська література. 5-11 клас» О. Бандури і Н. Волошиної - Шкільний світ, 2001, «Українська література. 5-12 клас», за ред. Р. Мовчан, 2005 та «Зарубіжна література. 5-11 клас» за ред. Д. Затонського, 2001, «Зарубіжна література. 5-12 клас», 2005, за ред. Д. Наливайка, а також факультативний курс української літератури для учнів 7-11 класів, укладач П. Хропко, 1990.

Предмет «Дитяча література» - важливе доповнення до курсів історії української, зарубіжної літератури та методик їх викладання у загальноосвітній школі у фаховій підготовці майбутніх учителів-словесників. Ця дисципліна дає ґрунтовні знання студентам про специфіку дитячої літератури, знайомить з кращими фольклорними та авторськими творами для дітей різного віку, які вивчаються у 5-8 класах загальноосвітніх закладів на уроках української та зарубіжної літератури, на факультативних заняттях, а також рекомендовані шкільними програмами для самостійного читання.

Пропонований курс не має аналогів, оскільки синхронно розкриває процес становлення та розвитку української та зарубіжної літератури для дітей за хронологією.

Завдання курсу - забезпечити студентів основними теоретичними знаннями і підготувати до виконання індивідуальних завдань, тестів, контрольних робіт, які спрямовані на засвоєння змісту художніх творів, формування умінь літературознавчого аналізу, порівняння ідейно-тематичної спільності, розкриття їх пізнавального, виховного та естетичного значення, що сприятиме підвищенню рівня фахових знань.

У процесі роботи над модульним курсом «Дитяча література» авторка спиралася на дидактику вищої школи та методику викладання у ВНЗ, зокрема на праці А. Кузьмінського [1], В. Нагаєа [2], З. Слєпканя [5].

Посібник побудований за модулями, що дає можливість структурувати навчальний матеріал у систему та сприяє свідомому засвоєнню знань студентів. Перший змістовий модуль «Дитяча література як предмет, її становлення і розвиток» у свою чергу складається із 5

тематичних модулів: «Вступ до курсу», «Фольклор як першоджерело дитячої літератури», «Найдревніші пам'ятки культури та фольклор народів світу в дитячому читанні», «Становлення і розвиток світової дитячої літератури», «Становлення і розвиток дитячої літератури в Україні», що передбачають виклад теоретичного матеріалу, тести, запитання та завдання для самоконтролю, самостійної та індивідуальної роботи. Завершується вивчення першого змістового модуля контрольною роботою на 25 варіантів. Із чотирьох запропонованих завдань - одне тестове, два - теоретичні наприклад, 1) охарактеризувати казки братів Грімм; 2) роль Г. Сковороди у становленні та розвитку дитячої літератури, які розкривають становлення і розвиток зарубіжної та української літератури або ж акцентують увагу на персоналіях. Останнє питання практичного характеру: наприклад, аналіз 3-4 скоромовок за планом: композиція, художні засоби, поетичний синтаксис, призначення.

Другий змістовий модуль «Здобутки і проблеми дитячої літератури XIX-XXст.» має чотири тематичних модулі: «Нова якість світової дитячої літератури у другій пол. XIX-поч. XX століття», «Розвиток української дитячої літератури у другій половині XIX на початку XX століття», «Новизна тематики, жанрів та проблематика творів світової дитячої літератури XX століття», «Проблеми та здобутки української дитячої літератури XX століття» й аналогічні завдання.

У посібнику також вміщені методичні розробки практичних занять: 1) «Тема дитинства та шкільна тема у дитячій літературі», 2) «Науково-фантастичні твори у дитячому читанні», 3) «Історичні твори у дитячому читанні», у яких чітко визначено, що студенти повинні знати і вміти. Окрім плану, контрольних запитань та літератури, визначено завдання для доаудиторного виконання із чітким методичними вказівками. Наприклад, прочитати автобіографічні твори Г. Тютюнника «Климко», М. Стельмаха «Гуси-лебеді летять», «Щедрий вечір», А. Дімарова «Блакитна дитина», В. Близнеця «Звук павутинки», визначити їхню тематику, проблематику, естетично-художню цінність; проаналізувати шкільну програму на предмет наявності творів на тему дитинства та шкільну тематику, укласти список за класами. Передбачена також аудиторна робота: усні відповіді на питання за планом; представлення окремих індивідуальних завдань; перевірка письмових доаудиторних завдань, проблемна бесіда за кон-

трольними запитаннями.

У кінці посібника поданий список знакових у дитячій літературі творів для обов'язкового прочитання і вивчення напам'ять з чітко визначеними критеріями оцінювання. Перелік творів узгоджений зі шкільними програмами, зокрема і з новими. Перевага надавалася творам української та зарубіжної літератури, рекомендованим для текстуального вивчення у класі, а також творам, рекомендованим для самостійного читання. Такий же підхід був застосований до укладання списку поезій для вивчення напам'ять: вони рекомендовані шкільними програмами у певних класах з цієї ж метою.

Посібник є основним матеріалом для підготовки до практичних занять для виконання тесових та контрольних, індивідуальних завдань та самостійної роботи студентів, оскільки до кожної теми вміщено список рекомендованої літератури та поради щодо виконання тих чи інших робіт.

Під час проведення лекційних занять студенти мають змогу користуватися опорними схемами, у яких вміщений концентрований матеріал, квінтесенція лекції.

До кожного тематичного модуля передбачена самостійна робота кількох видів. Її можна класифікувати за складністю, репродуктивна, аналітична, дослідницька. Репродуктивні завдання мають на меті перевірити засвоєне студентами на лекції, а також спонукає до певних пошукових дій. Наприклад: 1) укласти список літератури до теми: «Сучасні дослідження в галузі дитячої літератури» за журналами: «Дзвін», «Вітчизна», «Київ», «Дніпро»; 2) укласти таблицю «Стиль дитячої літератури» за статтю А. Макаренка. Аналітична самостійна робота з курсу «Дитяча література» пропонується студентам, наприклад, така: 1) укласти список фольклорних творів (10-15 джерел) для самостійного читання дітям різних вікових груп, різноманітних за жанрами і тематикою; 2) проаналізувати 4-5 колискових за планом: зміст, мотив; наявність міфологічних образів; використовувана лексика; наявність повторів; художні засоби; форма викладу; поетичний синтаксис.

Це потребує не лише ознайомлення з текстами творів, а й спонукає до певних мислительних операцій: аналізу, синтезу, узагальнення. Дослідницькі завдання пропонуються такі:

1. Проведіть дослідження стилів письма Луї Анрі Буссенара та

Р. Стівенсона. Порівняйте.

2. Проведіть дослідження пейзажної лірики для дітей О. Плещєва, А. Майкова, О. Фета, Ф.Тютчева, О. Пушкіна, М. Лермонтова, М. Некрасова, О. Толстого, С. Єсеніна, О. Блока за планом: вид поезії, тема, художні засоби, виховне значення і естетичний вплив на дітей.

3. На основі щоденника та листів Т. Шевченка дослідіть його ставлення до дітей, визначте погляди на освіту, виховання молодого покоління.

Такий тип завдань обирають, як правило, студенти, які мають високий рівень розвитку дослідницьких умінь та навичок.

Індивідуальна робота - це важлива складова модульного контролю. Індивідуальні завдання вимагають високого рівня розвитку мислення та творчості. Тому формулювання і підбір завдань має враховувати ці чинники.

Наведемо кілька прикладів для ілюстрації за різними тематичними модулями.

- Доведіть на прикладах із тексту, що твори «Планетник» Б. - Харчука, «Цвіт щастя» Б. Лепкого мають жанрові ознаки притчі.

- Прочитайте роман-феєрію «Вогнесміх» О. Бердника і проаналізуйте за планом: тематика, герої, основна думка, особливості викладу.

- Прочитайте новели В. Стефаника й В. Винниченка, С. Васильченка і за самостійно укладеною схемою-таблицею дати характеристики.

- Укладіть таблицю жанрів, які побутували в дитячій літературі XIX поч. XX століття.

- Прочитайте 7-8 новел О. Генрі й укладіть список для додаткового читання у середніх класах, подаючи свої рекомендації і пояснення. Анотуйте кожну новелу.

Виконані студентами завдання представляються на практичних заняттях. Автори захищають свої проекти, одногрупники мають змогу поставити питання, доповнити. Таким чином відбувається співпраця і співтворчість. Це перша сходинка в опануванні професійною майстерністю, оскільки наступний етап-методика викладання літератури в школі, - буде ґрунтуватися на фактичних знаннях предмета «Дитяча література» і відповідно підніме на новий рівень навички самостійності та сформованості дослідницько-пошукових і творчих

умінь і навичок.

Отже, наскільки дозволили межі статті, зроблена спроба представити курс «Дитяча література», укладений відповідно до вимог кредитно-модульної системи навчання у ВНЗ: окреслено його структуру, розкрито основи укладання підручника з курсу та визначено особливості організації лекційних, практичних занять, самостійної та індивідуальної роботи студентів з курсу.

Література:

1. Кузьмінський А. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник.-К.: Знання, 2005. - 486с.
2. Нагаев В. Методика викладання у вищій школі: Навч. посібник. - К.: Центр навчальної літератури, 2007. - 231с.
3. ОвдійчукЛ. М. Дитяча література. Модульний курс для студентів філологічних факультетів. - Рівне: Тетіс, 2008. -314с.
4. Про проведення педагогічного експерименту з кредитно-модульної системи організації навчального процесу: Наказ М-ва освіти і науки України №48 від 23.01.2004 // Освіта - 2004. - №8. - 11-18 лют. - С.4.
5. Слєпкань З.І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі: Навч. посібник. - К.: Вища школа, 2005. - 239с.